

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Be-reshit

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

דג

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10050

יח והתקרבנו בירגלך כל גונו הארץ עקב
 אשר שמעת בקלי : יט וישב אברהם
 אל-נעליו ויקמו וילכו ויהו אל-באר שבע
 וישב אברהם בבאר שבע : פ
 כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם
 לאמר הנה ילדה מלכה גם-הוא בנים לנחור
 אחיך : כא את-עוז בלתי ואת-בוו אחיו
 ואת-קמואל בני ארם : כב ואת-כשד
 ואת-חזו ואת-פלדש ואת-ידלף ואת-בתואל :
 כג ובתואל ילך את-רבקה שמנה אלה
 ילדה מלכה לנחור אחי אברהם :
 כד ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם-
 הוא את-טבח ואת-גחם ואת-תחש
 ואת-מעקה :

מפטיר

קמ"ו . אמנו"ן סימן : ומפטירון ואשר אחת :
במלכים ב' סימן ד'

פ פ פ

כג א ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים
 שנה ושבע שנים שגו חיי שרה :
 ב ותמת שרה בקרנת ארבע הוא חברון
 בארץ רשי

פ פ פ

א ויהיו חיי שרה מאה ועשרים ושבע
 שנים שגו חיי שרה : ב ומיתת
 שרה בקרנת ארבע היא חברון בארץ
 רכנע

אחת לאכזאחת לבן : (יט) וישב אברהם בבאר שבע . לא ישיבה מנושהו כחברון היה יושב י"ט שנים לפני עקידתו של יצחק ולא
 חזר שבע והלך לו לחברון כמו שנאמר ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים מרוסים משל חברון הראשונים והם כ"ו שנה כמו שפירשנו
 למעלה : (כ) אחרי הדברים האלה ויגר נגו' כזכור מהרה המורה היה אברהם מהרה ואומר אלו היה בני שמוע כבר היה הולך בלא בנים
 היה לו להשיאו אשה חכמת ענין אצול ומעורר שרו הק"ם שגולה רבקה בת זוגו והוה הדברים האלה הרהרו דברים שהיו ע"י עקרה .
 גם היא . חף היא שנות עשפזיה לתשפזות אברהם . מה אברהם י"ב שששים שילאו מועקס ח' בני הנסירות ול' בני שפחות
 חף אלו ח' בני הנסירות ול' בני פילגס : (כג) ובתואל ילך את רבקה . כל הימוסין הללו לא נכתבו אלא כשכיל פסוק זה :

פרשת חיי שרה

(א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים . לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת
 ק' ככת ב' לחטא חיה בת כ' לא חטאת שהיו חיייה בת עינשין חף בת ק' בלא חטא וכת כ' ככת ז' לזופי : שני חיי שרה .
 כלן סוין לטובה : (ב) בקרית ארבע . על שם ארבע ענקים שהיו שם אחימן שני ותלמי ואלהים . דבר אחר על שם ארבע זוגות
 סנקרו

בגד כסוכבי שמיא ניהי קחלא דעל ביה גמא ויודתו בגד נה קרו קימי פנאיחו : יח ויתקבלו בגין זכות בגד
 כל עממי ארעא חולף דהקלמא במימרי : יט ודברו מלאכי מרובא נה יצחק ואובלוסי לבי מרבישא דשם נבא
 עותה פקו קלת שני וקבהיא וקא תב אברהם לנת עליומי וקמו ואלו פתחא לבירא דשבע נחבי אברהם בקרא
 דשבע : כ ונתנה בת פתמיא האילו מן בת דכפת אברהם נה יצחק ואול סטנא נתני לנת שררה דאברהם גפת
 נה יצחק וקמת שררה ופגער נאשמנת ומימרת מן אגיקא ואתא אברהם יבת פארתא ונתני לאברהם למימר הא
 ולבת מלכה אוף היא אתבנותת בנות דאחמה למימר בגין גתור אהרן : כא נה עיין ביקריה נה ברו אחוי נה
 קמיאל רב קסומא דארמא : כב ויה כשד וגו :
 כג ובתואל אוליד וגו : כד ופלקמיה רשקה קאוקה
 וילדת אוף היא נה טבת נה גתם נה פחש נה בעכה :

ירושלמי
 ופלקמיה רשקה :

פ פ פ

א ויהיו חיי שרה ונתנו חיי שררה מארה ועשרין ושבע
 שגין שני מיקא דשרה : כ ומימת שררה
 בקרייה

ירושלמי
 ומימת שררה בקרייה דגוגבא :
 ארבע

רשב"ם

חיי שרה . אע"פ שכתב נשים לא כתפרש ימי חייהן כשרה הנזכר לפרש כשכיל שהולך להזכיר מיתתה כשכיל קנין המערה
 פירוש עמי מיתה לאחר תשעים של הורתה : (כ) ויחא אברהם . אפילו לא בא ממקום אחר אפי"כ ראוי לומר כי כא
 לסופדה

מכלל יופי

היא פירושו ותלד לוגם היא ואחד שאמר ופלאשו בוו הכינו
 ואמר גם כאילו אמר לו :

פרשת חיי שרה

כג (א) חיי (מאה שנה) וגו' . אמר של שרה
 פעמים שנה שנה שנים אף על פי שיספיק
 באחד זמן כראשית נה של שרה בפסוק אחד וכן כמדברת
 ישראל המשה בפסוק אחר ואף על פי שיספיק באחד וכן
 נאמר כראשית כה בשני אברהם וכן עס בשני ישמעאל
 ואמר כי זה הוא דרך צחות בלשון הקודש ונאמר עם השבון
 הגדול שנתדרך כלל ועם החשבון הקטן שנים דרך פרט :
 (ב) קדית . תרגום קיר קרתא : (ארבע) . הוא שם איש
 נקרא כן בעבור שרדיו ארבעה ענקים הוא ושלשת בניו וכן
 אמר בספר יהושע יהושע כל (ארבע קרית ארבע אבי
 הענוק) וחיי שלשת בניו ששי אחימן תלמי . והער הואת
 שמה חברון והיתה לארבע ולבניו :
 ויבא אברהם . י"ח פתא נבחר שבע אינהר הנזרית . ויתק
 שיה לשרה אהל מיוחד כשעס כאלה עקב כאלה לאה
 ושם מנה שרה וכנס אברהם כאלה עש אחוי מרינו לספוד אותה
 עס . או טעם זיכא שנתעורר להספוד והתחיל לנשותו כי כל ויתעורר
 ויתחיל כאלה נקרא כל אליה וכן כל שספרו שכל לחל אלה היות
 ועשה אותה בעבור שכוונה הלשון מורגל הדם בדברי סתמים כגון
 ששנתו

שהמכתבו הוא אחד מארבעה חמדים בלשון ירושה על פי
 המסרת : (את שער אויביו) . פירושו ארץ אויביו ונקראת
 כל הארץ כן על שם בניסרתה שהיא שער הארץ לפי שהארץ
 החזקה והכעורה חזקה היא בכניסתה שיש סביבותיה הרים
 אויבים ומיון שנכנסו האויבים ועברו אותם השערים הרי כן
 הארץ נכשית לפנייהם ולפיכך נקראת כל הארץ שער :
 (יח) (והחברנו כורעך) . הכוונה הכרחה לעצמם
 בהפלתם שיאמרו האל יברכנו כמו שברך ורע אברהם רוצה
 לומר כל כך יהיה ורעך מבורך עד שכל גוי הארץ יתלו
 ברכתם כורעך ובלעו אי בינדין רשיואן קון שימיני נטי .
 וזהו הפרש שיש בין הבנין הזה לבנין נפעל כידוע עצמו
 מסבב להיותו מקבל המקרה ופירוש ונברכו כן אינו כן :
 (עקב) . פירוש שכר ורחו מענין עקב כמו שהעקב סוף
 הזנף כן השכר סוף המעשה כי בשכר המעשה יבא השכר
 בסוף : (כ) (אחרי הדברים) . לפני ואחרי יאמרו על הזנף
 האדם וממנו נשאלים לשאר הדברים ויאמר לפני ואחרי על
 קדימת הזמן והתאחרו . כי הפנים נקראים גם כן קדם
 ואחריהם אחר כמו שאמר תהליס קלט אחר וקדם
 צרתני לפיכך שמו קדימת הזמן והתאחרו בשמוש לפני
 ואחרי ואמרו ואלהים לפני ואחרי אחרי הדברים האלה
 הדומים להם : (גם היא) כמו שילדה לך שרה בן ילדה
 מולכת לנחור אחיך אלה הבנים ידמה שעמדה מולדת כמו
 שרה אלא שלא היתה עקרה כמוה (כד) (ופלאשו והרד גם

בקרית ארבע היא חכרון בצרעה דקנשו ואמא אברהם מן טור פולחנא ואשכחא דמיפת וימיב למספד לשירת
 רלמבקייה : ג וקם אברהם מן מחמי אפי' על מיתיה רמליל עם בני התארה למימר : ד ביר ותיב אנא
 עמכון בקעו ובורג לי אחסנת קבורתא עמכון ואקבר ית מיתו ממן : ה ואחיבו בני וגו' : ו קבל מננא
 רבוננא רב קדם : ז את ביננא בשפר קיברנא קבר ית מיחד איש מיננא ית קבורתיה לא ימצע מנך גינו דלא למיקבר
 מיחד : ז וקם אברהם נחן לעמא דצרעה לבני חמאח : ח רמליל עמהון למימר אין את רער עם
 נפשונו למיקבר ית מתי מן מחמי אפי' קבלו מוני רבעו עלי קדם עפרון בר צוחר : ט וזכרון לי ית מעבת
 כפלהא דיליה דמחנניא בסטר תגליה בבסר שלים ונאניה לי ביעכוו לצחנסת קבורתא : י ועפרון יתיב בגו בני
 חמארה ואתיב עפרון חמארה ית אברהם באנפי בני חמאי לקל עלי תרע קרמיה למימר : יא בקעו רבני קביל

מני

באר רחובות דקרוקי רשי

(א) רצה לומר חזלא כתיב אחווה כה"א כסוף אלא כתיב אחווה כתי'ו כסוף שמע מיניה דמלת אחות דבוקה למלת קבר והרי
 כאלו כתיב אחווה של קבר אכן על זה קשה וכי היתה הנחלה אצל עפרון ועיקרה בית הקברות והלא בדעת אברהם רק מעכשיו
 לעשות לה בית הקברות לכן קאמר רש"י אחוות קרקע לבית הקברות ודנה לומר חסירה פמקרא מלת קרקע ונאלו כתיב אחוות קרקע
 לקבר לפי זה מלת אחוות דבוקה למלת קרקע חסירה פמקרא ונאלו עפרון היתה אחוו' קרקע ואברהם קנה אותה לקבר דהיינו לעשותה
 מעתה והלאה לבית הקברות . (ב) מדהוי למכתב ועפרון יושב מלאווי אלא כתיב ישב חסרו וישמע מינה לאויסתו בחלווא
 רק בחסרון ולא היה ראוי לכן ככל עת רק אותה היום עמנו ככודו של אברהם (ג) מדהוי למכתב זקן בקמץ וזירי אלא כתיב זקן
 ושתנה הקמץ לשוא והזירי לפתח על כורתיך מורה הסינו כדככל מקום היינו עמון הדביקות זקן ביתו (עלסטר מן הויז) :
 יתכרש

רשב"ם

לסוכה : (ד) גרותושב אנכי . מחרץ נכריה באתי לגור כאן ונתיישבתי עמכם לכן אין לי מקום קברות אבות סכה . בקרית
 ארבע . שם האיש ארבע כדכתיב ביהושע קרית ארבע אבי הענק כמו קרית סימון : תנו לי אחות קבר . הניחולי לקנות קרקע
 כאן ותירצו אתם יושבי העיר להניח לי לקבור בה מתי ומושבתי כי אחות קבר אין יכול להיות אלא ברזון כל בני העיר . וכך מוכיח
 לפנינו כשתתן אברהם הכסף לעפרון ויקם אברהם למקנה ואחר כך קבר אברהם וקם לו לאחות קבר ואת כל בני חת : מלפני אזילנו
 מלפני לקבורו : (ו) נשיא אלהים . ולא גר ותושב ואין אתה צריך לקנות : כמבחר קברינו . במקום שקורין שרי הארץ והרי
 לך קבר מומן : (ט) מערת המכפלה . כל המקנה קרויה מכפלה כמו כפר הירדן . וכן מוכיח לפנינו שדה מכפלה :
 כמקנה חלא . ככל שווי : כתובכם . ליעיכם ועבדו עדים : לאחות קבר . שתירצו כלכם לקבור בה מתי : (יא) השדה נתתי
 לך . נתן אתי אותו עכשו לך . דווי"ק"ב"ל : והמערה אשר בו . איך שאלו כי אם המערה אשר בקנה השדה וכמכירה אתי נתן לך
 כמתנה

מכלל יופי

שמינו כאלו לנה כאלו לזונק וולתם :
 (ולבכותה) ולבכות עליה וכן בא הלשון הזה בלא קשר על
 כמו תהליס סט ואבכה בצום נפשי כאלו אמר על נפשי וכן
 כראשית לו ויבך אותו אביו
 (ג) (מתו) חכני על הגוף . גר ותושב . הוא הגר
 (ד) (אחות קבר) הנחלה . סבל להתישב במקום
 נקראת כן לפי שהארם נאחו
 במקום ומוחזק בעבורה כהו
 שאמר כראשית מן ויאחזבה בעדכר לכ ונאחזו
 בהיכנס : (ואקברה מתי מלפני) . כלומר אמרנו מלפני
 ואקברנו : (ו) (לא יכלה) . לשון מניעה ועצירה ושרשו
 כלאובא כדרך בעלי ההא : (ז) (וישתחו) בהכפל למד הפעל
 ישתחו ובנפול אות הכפל גשורה הו נחה שהיא למד הפעל
 (ה) (אתנפשיכם) . כרצונכם כמו תהליס כו יאר
 התנני בנפשי צרי : (ופגעו לי ענין החנה ובקשה ופירוש

התננו בעבורי : (ט) (מערת המכפלה) . מערה
 לפנים ממערה . והיא הפירה החת הארץ : (המכפלה)
 שם בשקל משטמה ואלו היה תאר היה מערה ברהא :
 (בכסף) מלאה בלומר בדמים שלמים
 במשקלם לא יחסר דבר כמו ש עובר לסוחר : (י) (כאזני בני
 חת . בקול רם שישמעו כלם וקדמאה באזני ובתראה לעיני
 בני חת . וסימן חיובכט כי יאזן שמעה ותאשרני ועין
 דאיהו ורעידתי : (לכל באי ישער עירו) . עם כל באי ישער
 עירו . כי נאספו שם גדולים ופחותים : (באי ישער) שכאים
 ויוצאים בשער ר' לכל אנשי העיר ופעם יאמר (באי) ופעם
 יאמר (יוצאי) כמו ש (כל יוצאי ישער עירו . וענין אחד
 הוא ל' ל' אנשי העיר ועל דרך הקצור יאמר באי לבד או
 יוצאי לבד ופעם יאמר שניהם כמו ש ירמיהו זעמדת
 בשער בני העם אשר יבואו בו מלכי יהודה ואשר יצאו בו
 (יא) (בני עמי) . אנשי עמי : אף

אף

30

7

בבני שתחו אברהם לפני עס הארץ יג ונדבר
 אל עפרון באוני עס הארץ לאמר אד אס
 אתה לו שמעני נתתי בסף השדה קח
 ממני ואקברה אתימי שמה : יד ויען
 עפרון את אברהם לאמר לו : טו אדני
 א שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני
 ובינך מה הוא ואת מתה קבר : טז וישמע
 אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון
 את הכסף אשר דבר באוני בני חת ארבע
 שני מאות שקל כסף עבר לסחר : יז ויקם
 שרה עפרון אשר במכפלה אשר לפני
 ממרא השדה והמערה אשר בו וכל
 חני אשר בשדה אשר בכל נבלו סביב :
 יח לאברהם למקנה לעיני בני חת בכל
 באי שערי עירו : יט ואחר יבן קבר
 אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה
 המכפלה על פני ממרא הוא חברון בארץ
 כנען : כ ויקם השדה והמערה אשר בו
 לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת :
כד א ואברהם וקן בא בומים גיהנה בדרך
 את אברהם בכל : ב ויאמר אברהם אל
 עבדו וקן ביתו המשל בכל אשר לו שים
 בא ירך פחת ירכי : ג ואשביעך ביהנה
 אלתי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח
 אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב

בקרבו

דשיי

קבר מיתך : יב וסגיד אברהם קדם עמא
 דארעא : יג ומליל עס עפרון קדם עמא
 דארעא למומר ברם אס את עבד ליי
 טיבו קביל מיני אתן בספא דמי הקלא
 סב מיני ואקבר ית מייתי תמן : יד ואתיב
 עפרון ית אברהם דמימר ליה :
 טו רבוגי קביל מיני ארעא שניא ארבע
 מאה סלעין דכסף בינא ובינך מה היא
 וית מיתך קבר : טז וקבל אברהם מן
 עפרון ותקל אברהם לעפרון ית כסף
 דמליל קדם בני חתא ארבע מאה סלעין
 דכסף מתקבל סחורא בכר מדינתא :
 יז וקם תקל עפרון די בכפלתא די קדם
 ממרא תקלא ומערתא די ביה וכל אילני
 די בתקלא די בכל תחומיה סחור סחור :
 יח לאברהם לזבינוהי לעיני בני חתא
 בכל עאלי תרע קרתיה : יט ובתר כן
 קבר אברהם ית שרה אתתיה במערת תקל
 כפלתא על אפי ממרא היא חברון בארעא
 דכנען : כ וקם תקלא ומערתא די ביה
 לאברהם לאחסנת קבורא מן בני חתא :
 א ואברהם סיב עאל בזמין נני בריך
 ית אברהם בכלא : ב ויאמר אברהם
 לעבדו סבא דביתיה דשליש בכל דליה
 שוי כען ירך תחות ירכי : ג ואקיים עלך

במימרא

לוחה כדמים : נתתי לה . הרי היא כמו שנתתי לך : (יג) אד אס אהרה לוי שמעני . אתה אומר לי לזכות לך ולקח חכום אלו
 חכמי ככך לך חס אהרה לוי שמעני : נתתי . דוליס כלעז מוכן סות חכמי והלוי : נתתי לך כד : (טו) ביני ובין
 בין עני לזכרים קמונו עתה סוכה לכלום חלוקה את המכר (כ"ד) ואת עתך קבור : (יז) וישקל אברהם לעפרון (כבורה כ)
 קס